Staryts'kyi, Mykhailo
Zymovyi vechir

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

АРОДНЯ БІБЛІОТЕКА ч. 10. (Театральна серія, ч. 1).

М. Старицький. **Зимовий вечір.**

НАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА ч. 10.
(Театральна серія, ч. 1).

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР

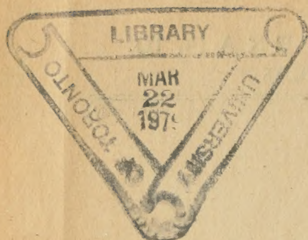
на дві відслони

М. СТАРИЦЬКОГО.

ЛЬВІВ, 1922.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка.

Дієві люде:

Подорожній — навпівсивий, обдертий бродяга.
Дід Микола Струг — селянин, білий, як лунь, в бороді.
Антін — його син, бондар і столяр.
Ликеря — жінка старшого сина Струга, 30 літ.
Олекса — другий син Струга, більш франтоватий.
Орися — жінка Антона, 20 літ.
Ганулька — менша дочка Струга, 18 літ.
Ясько — синок Антона і Ликері, хлопчик 11 літ.
Баба Наталя — сестра Миколи Струга.
Демян — парубок.
Христя — дівчина.
Парубки і дівчата.

Діється на Поділлю.

(Між першою і другою відслоною кілька хвилин часу).

ДІЯ І.

Середина хати Струга. Просто двері вхідні, наліво — в кімнату. Біля дверей піч, ближче до завіси піл, засланий рядном, і подушки. Коло полу, ближче до печі, висить колиска. Направо, наперед кону столярський варстат із причандалами; біля його стіл, накритий обрусом. Біля варстату обручі і бочки. Під стіну, під вікна лави. Серед хати — підпора сволоку, — стовп, на якому прибита дощечка задля каганця. Зима. Над вечір. Виє завірюха.

ВИХІД 1-й.

Ликеря і баба.

Баба. От виє та стогне... аж сумно сидіти...

Ликеря. Мов пугач у комині.

Баба. І як ти там шиєш, я вже нічогісінько не бачу.

Ликеря. Я ще бачу. Та воно не пізно, а тільки, що вікна геть заліпило. Ще тільки починається вечір.

Баба. Ох і сумний зимовий вечір який! Он по кутках, які діди стоять. *(Потягається)* Ох спина болить.

Ликеря. А у мене тільки душа болить, та думки обсідають голову.

Баба. Що там знов?

Ликеря. Так собі бабусю... сама собі *(павза)*. Ох-ох-охохо! *(співа)*

Та колиб мені воля,
Та колиб мені доля —
То яб не журилась,
А всеб веселилась.

Ой піду на долину,
Погукну на дружину,
Озвисяж до мене —
Бо нужусь шалене.
Ой прилинь на хвилину,
Хоч промов слово, сину,
Та поглянь на нас стиха,
Щоб позбулися лиха.
Ой, мовчить мій коханий,
Чи не чує, чи пяний...
Тільки вітер ридає —
Що в снігах він конає.

Баба. Ликерочко, що се? чого ти? Усе сумуєш та журишся? Пісню яку завела?... і плачеш?

Ликеря. Так, бабусю... Згадала, як вік мій марно пішов, як дощова година — без сонечка і без просвітку.

Баба. Що там згадувати колишнє? Пора вже давно забути.

Ликеря. Ох, не забуду, не забуду до смерти.

Баба. Та годі. Вже мертве.

Ликеря. Меніб здається, легше було, колиб знала напевне, що він уже в ямі спокійно лежить, а то як здумаю, що він може мучиться, що його катують...

Баба. Ні, вмер, мій голубчик! Він би не видержав — не такої вдачи... Деж, мало не десять літ, а ні вісточки.

Ликеря. Ох, тату, тату. Як би були відділили нас, то й він би схаменувся, а то як напосіли...

Баба. Що там... Така вже воля Божа була. А так довго ремствувати, та на діда жаль мати, теж гріх: адже свекор тебе прийняв!

Ликеря. Та якеж моє життя? Приймачка, вдова сибірна.

Баба. А я, хіба не приймачка на старість? Хоч і брат, а всеж таки чарчина часом тільки і втішить.

Ликеря. Моя душа не прийма.

Баба. Бо дурна. Та й сама ти не розсудила: чому не пішла заміж? Хіба мало статечних людей сватало?

Ликеря. І не нагадуйте того, бабусю! Не то, що за другого заміж, а й житиб не жила, колиб не синок, — не Ясько мій. Тільки й поневіряюся для його, тільки мені й утіхи на світі.

Баба. Так коли дбаєш про сина, то марною тугою себе не надсаджуй!

Ликеря. Та я, бабусю, терплю... Як назбирається тільки ваги на серці від горя, то виплачуся добре і мов трохи полегша.

ВИХІД 2-й.

Тіж і Ясько.

Ясько. Ой, змерз, мамо, змерз, і пальці подубли і вух не чую.

Ликеря. Матінко! Аж побіліли! чи не відморозив? *(Кидається до нього).*

Ясько. Ой, мамо, так боляче!

Баба. І гаразд! Щоб знав, як у таку завірюху бігати! Мороз на дворі аж очі вбира та вітер, та сніг, а він ганя!

Ясько. Еге якраз! Хіба я даремно гуляв? Так весело ж, бабусю: на річці скобзались, та в свинку грали.

Баба. Поки очей не повибивають.

Ликеря. Не бігай на річку, бо в мене і душі нема, — ще в ополонку вскочиш!

Ясько. Хіба я дурний! Я так ганяв свинку, аж-аж! А Ганулька як пхнула Демяна, так він так і посунувся на скобзалці, тай поїхав потилицею... сміху, сміху! Парубки давай за дівчатами ганятись, а я за дівчат заступився.

Баба. Заступився! От любий! Ну іди сюди, я вже пожалую... медовика дам.

Ликеря. Стережись, щоб тебе не побили!

Ясько. Ого! А я хіба здачи не дам? Так засвічу, що ну!

Баба. Любий, любий! А які в нього очі сині-сині, як і в батька були.

Ясько. А деж мій тато?

Ликеря. Не питай, дитино!

Баба. Умер, давно вмер.

Ясько. Мамо, ви плачете?

Ликеря. Ні, ні... то я так... сирітка... безталанний мій!

Баба. Годі, годі! Іди ось сюди, та на піч ляж, та погрійся.

ВИХІД 3-й.

Тіж і дід.

Дід. Ху, трохи не пропав! трохи я в провалля не влучив... Ще день на дворі, а я заблудився... Ну просто глянути не дає... біло кругом, мов море, а нічогісінько не видно. Чи ви хіба не чули, як я гукав?

Ликеря. В хаті не чуть було.

Баба. За таким стогоном та виттям, що й почуєш?

Дід. От водило, — так мов усі чорти позривалися з пекла. І знаюж, що близько й хати, а не піймаю тропи, та й годі... то в замет, то на камінь, то трохи з скелі не шубовхнув

Баба і Ликеря. Не доведи Боже!

Дід. Отут уже спускаюся з гори і не збагну, куди й ногою ступить, коли чую, щось у білій пітьмі засвітилось: я на світло підійшов близенько, — щось ніби гомонить, — а що, не бачу, — чую вимовля таким трудним голосом, та плаче... Я гукнув та туди: так поки з каміня зліз, світло зараз погасло... Перехрестився, увійшов у капличку — нікогісінько, а ні знаку!

Ликеря. Хтоб же то?

Баба. А нечистий, не при хаті згадуючи.

Дід. Та так! От-то, як би зразу на голос кинувся, так би сторч головою і зірвавсь, — бо я ту ману знаю, — перехрестився та помацки далі... тільки гукаю для охоти...

щож би ви думали? посуваюсь узбіччю, а се на хвилину мов промінь проглянув... повернувсь, аж коло фигури хтось припав до хреста і мов голосить... Я перехрестився, гукнув і знов зникло!

Баба. Нечистий... нечистий!

Ясько. А хіба він може до хреста доступитись?

Баба. Він не доступиться, а удає тільки, щоб хто кинувся, та в колодязь влучив.

Дід. Ну, годі! Антін де?

Ликеря. Коло кошар; там трохи чи не зірвало покрівлі.

Дід. Од такої бурі станеться... тільки, щож він удіє? хіба вранці вже, як стихне... А Олекса що, — з ярмарку не вернувся?

Баба. Та в мене за його і душі нема; тут он яке, Господи, а що то в полі?

Дід. Ну, він на конях; та сам у таку негоду й не рушить. А овечат у повітці гляділа?

Баба. Куди мені? там такі замети!

Ликеря. Певне Антін до кошар зайде.

Дід. Один на одного. Де треба найбільше ока, там ніхто без мене й не заглянув! Старий, старий! а без старого ніхто нічого. *(Виходить).*

Баба. Багато ти вже наробиш! Тільки носа свого всюди встромля. Мало хіба молодих рук? так ні! Я, та я! — І не супереч йому, а як крикне „годі“, так щоб усі, як мертві, замовкли!

ВИХІД 4-й.

Тіж, Ганулька і Оришка.

Ганулька. От каторжні парубки, аж у замети загнали.

Ясько. Сторчака стала, ха, ха, ха!

Оришка. А ти не чіпай.

Ганулька. Якраз! тай я одного з кручі як пхнула, то він так і покотився.

Оришка. Ой, не казися!

Ганулька. Тільки й мого тепер. А ти чого втік?

Ясько. Змерз.

Ганулька. У, бабій! А ми з дівчатами змовились, оце як зберемось... ха, ха, ха! ну й важкож гепнув, а ми покотом, ха, ха, ха!

Ликеря. Та тихо! Дід тут... у кімнаті.

Ганулька. О!

Оришка. А чоловік не приходив?

Ликеря. За свердлом, та й знов пішов.

Оришка. Намерзнеться.

ВИХІД 5-й.

Тіж і Антін.

Антін. Нічого не вдієш у таку хурдигу: чисто тобі з рук рве.

Оришка. Змерз!... аж посинів.

Антін. Та й змерз, і їсти, аж шкура болить!

Оришка. На, а то пісний хліб.

Антін. Спасибі, голубко! бо я голодний як пес!

ВИХІД 6-й.

Тіж і дід.

Дід. Овечат навідав?

Антін. Та овечатам у кошарі затишно, а он повітку чисто розкрило.

Дід. Щож ти зробив?

Антін. Та перекрутив деякі сніпки обручами, а то вже як утихне...

Дід. Так, так... тепер нічого не вдієш.

Баба. Певно Олекса! от хвалити Бога!

Олекса. Т-пру! Куди! Подержте, бабусю!

Баба. А замело як, Господи!

Антін. Диво як і втрапив.

Дід. Іменно!

ВИХІД 7-й.

Тіж і Олекса з бабою.

Олекса. Слава Богу!

Ликеря. Хай буде похвалений. *(Дід)* Амінь!

Олекса. Здорові, тату!

Дід. Здоров. Щож, благополучно?

Олекса. Та в мене, хвалити Бога... а там на ярмарку так налякали, що сполохали й торг.

Дід. Чогож то?

Олекса. Та Довбня, кажуть... знов отой розбишака проявився тут із бандою.

Антін. Довбня?

Баба. Ой лишечко!

Ганулька. Ой страшно!

Дід. Один ляпа, а другі дзвонять.

Олекса. Далебі, правда! Щоб я здох, коли брешу! увесь мир провадить одно, що то Довбня.

Баба. Ой лишечко, ой пропали!

Дід. Годі вам, досить! А як бички?

Олекса. Двацять і вісім.

Дід. Продешевив, здається, синку!

Олекса. Ціна тату, впала; я ще до страшної чутки продав, та взяв добрі гроші.

Баба. Ох, така страховина всіх наполохала, піде скотина ні по чому.

Антін. А надто, як протягне зима, то й дарма.

Дід. Добре синку, гроші всі. Дай йому, Наталю, хоч чарчину, а то він чисто задуб.

Баба. Я пляшку внесу з хижі.

Дід. Та там же на миснику трохи зосталось.

Баба. Та що там тієї. Тільки на дні блищить, і на дві чарки не вистарчить...

Дід. Буде, годі! Тиб уже радніша що дня по кварті.

Баба. Гріх вам, братіку, я на неї й дивитися не можу.

Олекса. Спасибі вам.

Баба. Ач, і не повна! Сю вже я за твоє здоровля випю.

Дід. Се так ненавидиш.

Баба. Тим і випила, щоб не дивитись.

Дід. Ага!

Олекса. Ще й досі, мов крига в середині.

Антін. А певно. *(Їсть з миски).* Бач, не женився, то й пісний хліб їси, а ось ми так з рибкою таранькою. Ярино, дай йому чого попоїсти!

Оришка. Зараз. *(Дає).* На, бо тебе нікому пожалувати.

Олекса. Спасибі, я й сам себе пожалую.

Оришка. Дарма! Фросяб краще.

Олекса. Гм! о!

Оришка. Он бач, як мій чоловік через мене погладшав.

Антін. Гм! Хто його зна, хто через кого гладша.

Оришка. Гидкий! *(Штовха Антона).* А дуже змерз?

Олекса. Не приведи, Господи!

Антін. Та то він труситься більше від переляку.

Баба. Можеб чарочку?

Дід. От кому Довбня так на руку ковінька. Та то він нарочито!

Олекса. Ні, тату! щоб мені язик дуба став! Там розказували, як того за втьоки з Сибіру кат на кобилі карав... Аж сто кнутів уліпив... Шкура з мнясом летіла.

Ганулька. Ой, матінко!

Ясько. Мені страшно. Не витріщай на мене очей!

Ганулька. Тю!

Ликеря. Не вмер нещасний? Ховай нас сила Божа!

Олекса. Але! чорт його не візьме! в шпиталі покачався, а далі знов погнали на Сибір, а він узяв та й утік.

Дід. З каторги? вдруге?

Олекса. А з каторги, тату, з каторги! Побув там рік, чи два, та знов узяв ноги на плечі, та й гайда в світи. По цілому царству його тепер шукають. До губернаторів, до поліцмайстрів, до станових, до урядників і до волостей розіслано папір, що мовляв, такий то такий утік із каторги, так щоб усякий шукав його і ловив і крутив. Такий приказ усім чисто під карою; ото й шукають його по всіх усюдах; — рік, два ані телень! а він, щоб його грець убив, у нас опинився.

Баба. Ой лишенько!

Дід. Де, деж він? Де знайшли? Дурні брехеньки — дурням витребеньки.

Олекса. Присяй-бі! тату, правда. Тут таки й надибали позавчора чи що, та ще не піймали: дві милі від нас сидів на фабриці; фальшивого пашпорта піймали і його мали вже злапати, так не на дурня наскочили, — до нього, а він круть-верть, та в ноги, — тільки пяти й побачили. От який мудрий собака, ха, ха, ха!

Ганулька. Ой пробі, рятуйте, хтось дивиться в вікно бородатий.

Антін. Та то коровячий хвіст, а нікогісінько!

Олекса. Їй тепер і Рябко здасться за чорта. *(Сміється).* Ну як його злапають, так і ноги і спину всю в заліза забють; та кат йому вже стругне не сотню, а дві, або й три, до кісточок.

Ликеря. Не кажи так, — всеж людина, Божа душа... такі муки терпить. Нещасний, нещасний! в йогож була колись мати!

Баба. Рятуй нас од такого, Боже!

Дід. Так шельмам усім і треба робить: справедливо! Не руш чужого, не марнуй безневинно крови, бо сам Бог милосерний заборонив теє, — та й мусить же бути усім безневинним людям оборона і обезпека... Годі!

Баба. Ох, зглянься Божа Мати!

Дід. Годі, кажу!

ВИХІД 8-й.

Тіж і подорожній.

Подорожній. Хай буде похвалений!

Де-хто. Во віки віков!

Дід. Амінь!

Подорожній. Пане господарю, пані господине! Я подорожній і вашої ласки прошу: дозвольте мені годинку в теплій хаті посидіть... одуб, замерз! Огріюсь і далі посуну... довго вам не докучатиму.

Дід. Просимо, ввійди і посидь.

Баба. Погрійтесь.

Ликеря. Сідайте, будьте ласкаві! Яську, дай пану ослінчик.

Баба. До печи, до печи ближче.

Подорожній. Ух, ух! холодно; холодно й голодно.

Олекса. Вітер сьогодня, як вогонь, — не дай Боже!

Антін. Хочете їсти?

Подорожній. О, пообідавби, певноб попоїв, — та дасть бі чого. Запасу на дорогу не взяв... два дні в дорозі... Що я два дні? Мені заморозило і памороки, — два тижні. Іду та й іду, — та й шукаю чого не губив, — невідомо тільки, чи знайду? Ха, ха, ха!

Дід. А маєте що їсти, баби? так потрактуйте гостя.

Ликеря. Пісний борщ та каша. Біжи-но всип!

Оришка. Зараз.

Дід. Здалеку?

Подорожній. З Га-ли-чи-ни...

Дід. Певно до якої фабрики, бо найбільше сюди Німців заходить.

Оришка. Їжте, будьте ласкаві.

Ясько. То пан Німець?

Подорожній. Ні, я не Німець, мій любий... я Русин. До фабрики іду, де полотна роблять... чув, що добрий зарібок. А не далеко, кажуть і кошари будують... може чим

наймусь... бо я і мулярство знаю... Ат, аби заробити, аби прожити.

Ликеря. Ох, то правда: бідній людині аби заробити, аби прожити.

Подорожній. Спасибі! Не гнівайтесь, пане господарю... Але задуб як кістка... колиб ласка, хоч би чарочку горілки розігрітись: чи не можнаб горілочки?

Дід. Чому не можна! Гей-ви баби! А ну встань котра.

Баба. Я, братіку, зараз до хижі!

Дід. Та ти до горілки найпроворнійша!

Олекса. І молодші не встигнуть!

Антін. Одна тільки й утіха.

Баба. На здоровлячко!

Подорожній. На щастя!

Олекса. А нуте! Будьмо! А ти, Антоне?

Антін. Не хочу — жінка битиме, я через неї і не пю.

Оришка. А щоб ти скис, коли через мене!

Баба. Можна?

Дід. Та пий уже!

Подорожній. А скільки тобі, серденько, літ?

Ясько. Тринацятий.

Подорожній. Так, так, славний хлопчик, моторний і очі ясні і личко чисте і ухмілка така, приятненька... чий синок?

Ясько. А он-де мати!

Подорожній. А як зовуть тебе?

Ясько. Яськом.

Подорожній. Яськом! А-а. *(Похопився).* А матір як зовуть?

Ясько. Мати — Ликеря.

Подорожній. Ой! Лике... ой, ото...

Баба. Яську! води подай!

Дід. Що то з паном?

Подорожній. Захлиснувся! *(Пє).* Спасибі тобі, дитино, за послугу... Хай тебе Господь...

Баба. Дітей любите: певно свої єсть?

Подорожній. Єсть, — давно не бачив. *(Кланяється).* Спасибі!

Баба. Богу дякуй.

Подорожній. А давно, пане господарю, збудували ви сю хату?

Дід. Хата стара. Я її тільки підважив, та де-яку деревину перемінив, та вікна більші зробив.

Подорожній. То-то я бачу, що хата мов-би то й не та.

Ликеря. Хіба ви тут коли бували?

Дід. І в моїй хаті? Видко, що пану не первина!

Олекса. Не первина!

Подорожній. Ну й був... був... давно... не вернеться... А був тут... за робітника наймався, коли новий двір будували...

Баба. Ага! При новім дворі?

Дід. Давно то було! Може з десять літ!

Подорожній. Ох більше!... давно, давно!

Дід. Щось мені морочиться в очах... от якась давнина, та не згадаю... і очі сліпі, і вуха слабі, і память стара: або я знаю, або не знаю.

Баба. Бий мене сила Божа, і мені так... от, щоб я не зійшла з сього місця, і мені так саме: або здається, що вас знаю, або здається, що не знаю. Мусить бути, що ви колись зо мною розмовляли.

Ликеря. Голос його мов чула колись... просто в душу лине.

Подорожній. А при будуванню двору... Виж, бабусю Наталю, господинею були у фільварку.

Баба. Так, так!

Антін. Усе зна!

Олекса. Щось непевне!

Подорожній. І розмовляли... ой розмовляли зо мною, бабусю!... розмовляли не раз, і не два і не десять!

Баба. А щоб мене задавило сьогодня вночі, коли памятаю... от-от, а не згадаю! чи з вами розмовляла, чи не

розмовляла? нічогісінько не памятаю, тільки мені здається, або я вас знаю, або не знаю... Таки знаю... Таки знаю! так ні! Ну, що воно за оказія!

Дід. Мріється! мріється щось та не піймаю.

Подорожній. А ти господарська дочка?

Ганулька. Але... дочка!

Ликеря. Слухай, Антоне! чи тобі не нагадує кого оцей подорожній? У мене просто мозок горить, та не згадаю.

Антін. Змучений якийсь, — блідий... очі запали... Не пригадаю.

Ликеря. Змучений, нещасний, а очі хоч і запали, а блищать... і той вогонь мов знайомий... мов бачила колись, а надто голос.

Подорожній. Певно найменша? Оттакою знав. Двацяти літ ще нема?

Ганулька. А нема!

Подорожній. А старша сестра, Мариська, вмерла, чи жива?

Ганулька. Ні, жива.

Подорожній. Заміж пішла?

Ганулька. Пішла! У Садовій... у чоловіка в хаті сидить.

Подорожній. Ага! се добре! що то за щастя, коли у людини є свій куток. А як і пяді нема, деб буйну свою голову прихилить!

Оришка. Усіх зна, — про всіх розпитує!

Ликеря. Я не знаю, чому... а кожне слово отого нещасного мов ножем пробива моє серце... і голос знайомий і щось мов оттут ворушиться.

Оришка. Слухай, голубко, збігаєм до моєї матері: мені треба їм бузини віднести; вони слабі, а тепер через того розбишаку боюсь я сама.

Ликеря. Мені не хотілосяб...

Оришка. Та ми духом... тут же рукою подать.

ВИХІД 9-й.

Тіж без Ликері й Орисі.

Олекса. Ой, щось непевне!

Антін. Ти вже зараз...

Ясько. А ви вже й другу?

Баба. Брешеш як пес!

Ясько. А ну, я діду скажу!

Баба. Цить мені, миршавий! От я тобі ні вареників, ні пундиків.

Ясько. То я жартую: не скажу, не скажу!

Подорожній. А жінка ваша, пане... господарю... жива?

Баба. О, давно вмерла! буде вже з десять років, як умерла... того самого літа, як мене з двору відправили і брат приняв.

Подорожній. Умерли! А-я! кара Божа! Умерли... убито... Ох!

Олекса. А про Довбню не чули чого? Виж вештаєтеся по світах, га?

Подорожній. Чому не чував? Цілий світ тільки про його й дзвонить.

Олекса. А дзвонять... не дай тільки, Боже, щоб про кого так дзвонили. А як думаєте, — піймають його, чи не піймають?

Подорожній. Або я знаю! може піймають, а може й ні!

Олекса. Борони Боже, щоб не піймали: писар каже: розбої підуть, грабежі, душогубства... підпали.. Бо як отака шельма зостанеться на волі, то скільки буде людям нещастя, га?

Подорожній. Може той Довбня і краплини крови не пролив, а на нещасного люд — усе верне!

Олекса. Ого! такий він!

Антін. Мудрий зух! двічи з каторги утікав!

Баба. Засвітилиб світло, а то сутеніє і страшно!

Дід. Пожди! Ще на вечерницях скільки спалите!

Олекса. І цікавож мені — аж-аж! Як то може вирватися з тюрми, що муриж тобі височезні, хіба птиця перелетить і салдати навкруги.

Подорожній. А от, як би посиділи, то зналиб, до якого одчаю може допровадити нудьга! Як звір у клітці сидиш, сидиш, — ні голоса людського, ні світа Божого... сидиш... сидиш... жаль давить серце, так би полинув на рідну сторону, хоч на хвилину, хоч і життям за те наложити! а тут кругом тільки мури давлять, та обійма мертва тиша, і так тягнуться дні за днями, тяжкі, душні, безкраї! Не чуєш, що сам звіром стаєш, кидаєшся залізо гризти зубами, цеглу колупати пазурами. А-а! такої нудьги не дай Боже, од неї сторч головою з вікна вискочиш, під землю кротом вриїшся.

Олекса. Щось то ви, пане, про тюрму добре знаєте! може самі сиділи?

Подорожній. Чогож то? знаю, бо чув... розказували... мало чого по світах...

Олекса. Може й Довбню бачили? знаєте?

Подорожній. Деж би там... іду з Галичини!

Олекса. Шкода, шкода! а тоб подали нам його прикмети, щоб піймати. Ех, коли-б мені його в руки, то я раніш ката здер би з його шматок шкури!

Подорожній. Ой, ой! такий молодий, а вже на людську шкуру ласиться!

Олекса. А коли розбійник, — так отаку падлюку жалувати? сам писар казав — бий!

Ганулька. Ой, Боженьку!

Баба. Тихо, Олексо! на Бога, не кричи.

Олекса. Ого! ще як би шкуру зідрав! хай не вбива!

Антін. Убє чи не вбє, а коні покраде.

Олекса. А, недочекання! от як йому кат усипле двісті кнутів, як пошматує до кісточок тіло.,.

Ганулька. Ой, рятуйте!

Баба. Божеж мій, Боже!

Ясько. Жалко його!

Олекса. От перелякались, що розбійник позбудеться шкури.

Антін. Цікаво, чи витрима двісті кнутів?

Олекса. Ой-ой! такий би не витримав! Ще потім у ланцюгах на кінець світа піде і буде в залізах під землею, поки не здохне!

Баба. І такогож колись мати на руках носила і колихала.

Дід. Справедливо! Над таким сам Бог милосердитись не казав! Справедливо! Вже нам оті грабіжники, конокради, фальшівники та инші злодії надокучили досить! Чи тож безневинні люде на те горюють, працюють, — аби їх добром, а то — крий Боже — і кровю годувалися шельми, і щоб для таких тяжких гріхів, та не було кари! Не можна, ніяк не можна! Годі!

Подорожній. Годі! Добре вам, пане господарю, говорити, „Годі!“ а тому, кого, як хижого вовка, по світу ганяють, чи годі тому, чи не годі? То вже він у своїй безщасній душі тільки зна, проклинаючи день, коли й на світ появився! Кожного чоловіка лихо може спіткати!

Дід. Лихо може; але той, що поривався вбити людину, — найгірший, найподлійший!

Подорожній. Найгірший, найподлійший! а хіба не буває і так, що наклепом причину зведуть, даремно засудять? Всі на тебе вчинки зіпхнуть, а оправдатися не сила, ну, й неси кару, терпи мовчки! все допуст Божий! і як часом близько, близесенько лежить добрий учинок од злого — так, волос один... Лиха пригода і чоловік згинув, на віки пропав! *(Зітха глибоко).* Годі! добре вам говорити, а чи знаєте ви, яким способом отой Довбня, якого тепер ганяють, як вепра, яким способом він упав у біду? Може перший раз його лихо вхопило за таке діло, за яке поклонитися треба? так біда кого окульбачить, то трима в пазурах добре... та трясе... ой, пане господарю, як трясе! так

трясе, що часом у людини й душу підшивкою догори виверне. *(Наближається).* Годі! А колиб усім тим чортам, що душею людською торгують, кожен міг крикнути „Годі", і щоб вони всі від того покрику зникли і пропали! а чи ви думаєте, пане господарю, що як чорти душу людську порвуть на погибель, то чи захоче хто її від них боронити? ха, ха, ха! соломинки ніхто не подасть, за якуб людина могла вчепитись! Коли чоловік підскобзнувся і впав у багнюку, то чи знайдеться хоч хто небудь на світі такий, щоб подав лежачому руку? Ніхто не обернеться, а коли й обернеться, то хіба на те, щоб ногою підштовхнуть. Часом і самому багно те обридне, — утік би від його, так куди? Не позволять чесно робити, не позволять совісним чоловіком бути, не дадуть, зацькують і поженуть, як вовка хорти, та знов у багно, тільки збивши на падло, порвавши до кісток тіло!

Баба. Ох, правда, правда!

Ганулька. Який він нещасний!

Олекса. Кажу тобі, що на шельму вдаря!

Антін. Та ну!

Подорожній. Чи тож кожен по своїй волі душу свою запакує? Ой ні, ні! і той Довбня, що клянете, був-же колись коханим у семї: голубила його мати, головку чесала, сорочечку білу надівала, любив його і батько, привчав до помочи, ласкавим словом голубив, були в його і милі брат та й сестри. Ах! усе було... і куточок рідний свій був.

Дід. Ох, щось у мене тут зрина, — доволі, доволі! досить смутку!

Подорожній. Невже ви думаєте, що з такого раю легко до пекла шугнути? Ой, тяжко, тяжко! тут не одна нечиста сила, а може й свої винні... Ей, покопайтесь у совісті, разворушіть сумління!

Олекса. Ге, ге, ге пане! щось ви занадто бороните разбишак?

Подорожній. Одягся в теплий кожух, тай світ за очі, а над тим, хто мерзне, з голоду пухне, кого собаками цькують і милосердя нема!

Дід. Не треба, не треба!

Олекса. От колиб швидче прикмети та хвотограпію. *(Тихо до Антона).*

Антін. Хіба писар пришле? *(Тихо).*

Олекса. Сьогодня безпремінно... от от будуть.

Подорожній. Одначе час... нагрівся і наївся... спасибі Богові й вашій ласці... прощавайте!

Дід. Кудиж ти?

Баба. Та ще проти ночи... на розбишак!

Олекса. Вони разбишак не бояться...

Антін. А завірюха, мороз... перша смерть.

Подорожній. Е, свого не минеш! треба мені поспішать... Спасибі за ласку.

Дід. Та хоч переночуй... а то біда!

Антін. Хоч пересидьте погоду... може стихне.

Олекса. Справді пождіть, не пустимо!

Подорожній. Не можна мені, присяй бі, не можна.

Баба. Та хоч годинку спочиньте, погрійтесь он у кімнаті на лежанці.

Ясько. Зостаньтесь, пане... мені так жаль вас!

Подорожній. Жаль? А-а! А мати твоя де?

Ясько. І мати жалують... зараз прийдуть...

Ганулька. Хтось кричить: „Хто в Бога вірує!"

Дід. До помочи!

Антін. Чи не зірвався хто з скелі?

Олекса. А може розбишаки напали?

Баба й Ганулька. Ох, і ми самі не зостанемось!

Ясько. І я з вами!

Олекса. Бери й ти, Антоне, сокиру.

Дід. Рушаймо!

ВИХІД 10-й.

Подорожній сам.

Подорожній. Тепер тільки й можна втекти, — пішли на моє щастя, а тоб злапали, запакували... за мир постраждав, за своїх рідних селян ціле життя на катування віддав, а тепер тіж самі селяне мене звяжуть і кинуть у пекло... що селяне? — брат. рідний брат, сам хоче зняти шкуру... а! і не помилує, не пожалує... не пожалує... а там знову... кат... кнут... брр! Тікать відціль! Хатож моя рідна! привітала на хвилину і гониш геть? Чужий вже я, сибірний проклятий! Боженьку мій! на щож ти мене держиш на світі! Ох, як тяжко! Не сила! з цього раю, та в пекло! Кращеб було і не заглядати! Тікати тепер! *(Вагається).* Земле моя! сюди до... серця... серця... Серце Ликере, Ликере! Чи простила мене? Хоч би слово їй сказати, хоч би ще раз глянути! *(Озирається).* Скрутять і знов на муки, на катування!... А, все одно!

Завіса.

ДІЯ II.

Декорація I. дії. Повні сутінки.

ВИХІД 1-й.

Ликеря й Орися.

Орися *(вбіга).* Чуєш, нікого нема!

Ликеря. Як нема? Що ти?

Орися. А глянь, — нікогісінько!

Ликеря. Щоб воно за знак? А засвіти каганець.

Орися. Сірників не найду!

Ликеря. У кімнаті на припічку. *(Якась тінь на дверях явилась і зникла).*

Орися. Цур їм, я туди поночі не піду, такого страху нагнали... Та й нема нікого, чутиж! агов! Озовися хто! Нема!

Ликеря *(сіда до столу).* Що за диковина! Кудиб уже вони гуртом усі пішли? І хату пусткою кинули...

Орися. Може яка пригода... або подорожнього певно пішли провожати тропами на битий шлях.

Ликеря. А він уже пішов? *(Зітхнула).*

Орися. Так, так, певно... він і впросився на хвилину... Ну так гуртом і пішли. *(Перелякано).* Хі! і дитиночку саму кинули! От, Господи! *(Підбіга).* Вже ворушиться. (*Співа колискову).* А-а-а-а! Люлі, люлі, люлі, прилетіли гулі і т. д. *(Скінчивши колискову, тихо колише колиску)*

Ликеря. Жаль мені отого подорожнього... такий нещасний! Видко, що лихо його скрутило та знівечило, — і згорблений і недужий!

Орися. Та й одягнений якимсь жебраком... у таку завірюху та стужу ще замерзне!

Ликеря. І як його пустили у таку глупу, страшну ніч? Ох, людям чуже горе за шутку, а мене такий жаль обніма, що не попрощалися.

Орися. Та тобі, звісно, за кожним старцем, за кожним жебраком побиватись: ти в нас така!

Ликеря. Бо й сама на тій стежці стою... а тільки знаєш, сестро, оцей мов рідний мені, мов розмовляла з ним.

Орися. І не диво: певно не раз його бачила, не раз слухала; отже він тут бував, сам каже, і всіх зна.

Ликеря. Та хто він такий? Думаю, гадаю і от от здається, нитку знайшла, а вона і увірветься... Аж голова болить, а на серці мов камінь тяжкий лежить...

Орися. Та тобі все чогось тяжко.

Ликеря. Ох, мої веселощі давно завяли. А сьогодня щось занадто вже сумно, мов здавило що серце, мов причуття яке...

ВИХІД 2-й.

Тіж, Дід, Олекса, Антін, Баба, Ганулька і Ясько.

Дід *(увіходить)*. А хто тут? Засвіти світло! (*Йому помагають роздягатися).*

Ликеря *(кинулась)*. Зараз... тільки де ті сірники?

Ганулька. Ось тут у пічурці. *(Подає, світить).*

Антін. Ну й перелякався сердешний...

Баба. Хіба й не було чого?

Ясько. Там, мамо, дядько Свирид виїхав кіньми на оту вузьку чортову скелю, що над прірвою звисла, та ні туди, ні сюди! Повернутися не можна, а він одно: „Пробі тай пробі!“

Ликеря. А щож би, синку, він сам без помочі!

Ясько. Але так кричав... Дід думали, що ріжуть!

Ликеря. А як би не кричав, то ніхтоб і не прийшов. *(Цілус його).*

Дід. Справедливо.

Олекса. Ну й налякався! Я відтягаю задом візок, розпитуюсь, як його умудрило на таку кручу спертись, а він тільки зубами цока, та бурмоче одно: „розбишака!“ Нагнали холоду! Ха-ха!

Антін. Та я й не розібрав, гнались, чи що?

Олекса. Та ні! пеньок стояв, а йому втелющилось, що то Довбня, ну він і давай манівцем обминати, поки не сперся на узбіч!

Дід. Звісно водило. *(Набива люльку, сівши на піл).*

Баба. Нечиста сила може прикинутися чим хочеш, аби на людину ману напустити, *(пє похапцем чарку горілки)* та до загину її попхнути...

Дід. А що се, від нечисти?

Баба. З холоду, братіку, і зо страху. (*Сіда під стовпом).*

Олекса. Та з холоду і я випю, бо не встиг одігрітись, та знов. *(Налива, пє).*

Ганулька *(до Орисі).* А ми як вертались, так Демяна стріли. Я регочусь собі, а він мене хтів піймати!... Так я все коло діда!

Орися. Ой, як піймає!

Ганулька. То що! Не злякаюсь: облизня зїсть! *(Всі беруться до роботи. Антін бондарує, баба дре піря і т. ин.).*

Ясько *(Ликері).* А може то й справді стояв розбишака! Он як і тому подорожньому? Як здибають самого, то заріжуть.

Олекса. А що, справді, подорожній?

Антін. Видима річ — пішов!

Олекса. Ну, щастя його: мудрий!

Дід. Ох, бідаха, бідаха! Пропаде під таку негоду.

Ликеря. Чомуж не задержали, не попросили переночувать?

Баба. Як не просили... так намігся, та й намігся.

Олекса. Як би не ся пригода з Свиридом, то я-б його задержав!

Дід. Видко у його лихо велике, коли у таку страшну ніч гонить з теплої хати.

Олекса. А певно у його за плечима більше страху, ніж серед хуги.

Антін. Ти все одно!

Олекса. А однож! Он роздивіться, чи не потяг чого з хати...

Ликеря. Гріх тобі, брате, на нещасного таке зводити! У його і погляд не такий!

Дід. Дуже, дуже знайомий... от-от, а не пригадаю... а голос так чув не раз... і пішов, зник!

Антін. Може й бував тут за робітника, а він же то хто?

Дід. Годі!

Олекса. Як-би був певним чим, то так би не втік.

Дід. Годі, кажу!

(Павза, на порозі зявляється подорожній).

ВИХІД 3-й.

Тіж і подорожній.

Подорожній *(тихо)*. Я й не тікав, а дякуючи вашій ласці зістався.

Ясько. Пан тут?
Дід. Боже мій!
Баба. От гаразд!
Антін. Слава Богу!
Олекса *(Ликері)*. Ну що!
Ликеря. Не розберу!

(Всі разом, зворушені).

Дід. Се добре, що послухався. Деж проти ночи та в таке лихо! Сідай же тут ближче до мене!

Подорожній *(боязько озираючись, підходить)*.

Олекса. Невже я помилився?

Подорожній. Пане господарю, а що про вашого Ясько чути?

Дід *(аж кинувсь)*. Про якого Ясько? Стій, стій!

Подорожній. А про третього вашого сина? Два тут є, а третього найстаршого сина нема. Чи вже про його, пане господарю, забули?

Дід. Найстарший, найстарший... ах яка давнина!

Баба *(підходить до їх, та й голосить)*. А бодай я не дожила віку, щоб на моїй могилі хреста не поставили, коли я забула мого соколика ясного; тож я його на руках своїх не раз, не десять носила... своїх діток не мала, а його, як рідненького сина полюбила...

Подорожній. Бабусю, памятаєте? А ви, пане господарю, зовсім уже Ясько забули? Він-же у вас першим був, найстаршим...

Дід. Чому забув? Памятаю, давнина. . Тільки боляче... ворушити не треба. А ви його добре знали?

Подорожній. Ох, як ще й добре: моторний був хлопець, жвавий, смілий!

Ликеря. Боже! Він зна його! *(Заніміла, слуха)*.

Дід *(вибиваючи попіл із люльки).* Занадто вже сміливий... і лихо через те сталося...

Баба. Ой, сталася з ним біда, лишенько тяжке! Бодай їм Господь так не простив, як вони не простили!

Подорожній. А щож йому сталося таке?

Дід. Ат, за аби-що пішло! Позивати нас пішли Карпівці сусіди, бодай їм добра не було! Ну, мене громада за ходака вибрала, так от я часто і їздив до адвоката і Ялька що разу брав із собою... на згубу брав, щоб наслухався всячини, а через що! Через то, що любив його...

Баба. Ой, любили і голубили його всі, всі добрі люде і на все йому дозволяли, бо такий уже був милесенький, та гарненький, та ласкавий, ручки було на шийку закладе і тулиться до людини, як те ягнятко, а оченята мав, як волошки в житі...

Дід. Так, так... а й розумний був на прочуд, тільки завзятий занадто: і робота у нього, і забава були не такі, як у инших хлопців. Коли працює було, то рве, як шалений той кінь, а коли гуля, то так, що й не даси ради. Часом кинеться на шию, обійме, цілує — мало не задушить, а иншим разом упреться згорда, та хочби кому тобі, а осою кинеться в вічі. І лаяв я його часом, а більше потурав. *(Замислився).* Позви ми через давність програли, хоч земля таки справедливо до нас належала. Карпівці відібрати землю хотіли, а ми не даємо: „Не віддамо тай годі!“ Цілою громадою боронились од напасників, а на чолі і мій Ясько запальний як вогонь. Ну, думаю: „щож, коли всі, так нехай і Ясько там“! Коли се гурк, — начальство, — ми й руки опустили. Нехай уже буде нам кривда, — Христос більше терпів! Та не думала на лихо так молодь... вискочило хлопців із двацять за приводом Яська і не дали межувати землю, прогнали урядників геть; значить бунт! значить супротивлення владі, начальству. Ну, взяли їх до тюрми і на суд, инших випустили, инших покарали трохи, а мого аж на три роки в тюрму, — зачинщик кажуть; добре! За

справедливість хай три роки — не вік; воно ще молоде, думаю, розуму набереться...

Подорожній. Щож набрався? Ха-ха-ха-ха!

Дід *(дивлючись у землю).* Алеж набрався, щоб уже чорти так набіралися злих дум. Як повернувся додому, то й дня не було спокійно в хаті. Кричить було, розказує, як уночі треба красти, як замки відбивати, що він усі способи тепер зна: „Охота“, каже „у такій халупці сидіти, та крівавицею заробляти, коли на світі дукарів, здирщиків сила і до їх легкий спосіб дістатись“, — а я його кулаком межи плечі: „От тобі легкий спосіб до чужого добра, до злодійства“. А він мені: „Не бийте, татку, бо втечу!“ Та в шинок, — упється та по селу гармидер. Бодай тих навчителів, що його вчили!... *(Замислився).*

Подорожній. Ой, пане господарю, у хуторі сидите, а нічого не знаєте: та колиб чули, як вони вашого синка на добро наставляли, у вас би зі страху руки й ноги віднялись би! Ох, пане господарю, не ремствуйте на вашого Яська, — він озвірений був, вас його серце любило... Ех, ласка від батька, від матері, тепле слово... то сила велика, свята! *(Утер очі і похилив голову на руки).*

Баба. Ох, правда, правда! *(Орися підійшла і сіла біля Ликері).*

Дід *(весь трясеться).* Стій, стій! Що це зо мною? Щось ожива тут, встає... память стара... але все зрина у ній... Невже я не мислив добра? Яж і женив його з сиротою, з бідною, з котрою він бажав...

Подорожній. І він вас за те благословля, а надто матір... бо свою дружину кохав над життя. *(Одвертається, щоб сховати сльози).*

Ликеря *(до Орисі).* Боженьку мій! Він зна його! *(Рида).* За віщо він мучиться коханий?

Орися. Заспокойся! Перестань! Мало натерпілась! та ще додає жалю!

Дід *(озирається божевільно, щось шепоче).* Невже я... хіба такої долі бажав я?... Чомуж він не схаменувся, чому не слухався?

Подорожній *(одвертаючись хутко і не рівно, давлючися словами).* Поки він сам був... всяку жорстокість зносив... а коли почали уїдати на його дружину, то він просився, щоб відділили його.

Баба. Ой, просився і всі ми просили.

Ликеря *(Рида).*

Орися. Заспокойся, серце! Що се?

Дід. Що се зо мною? чи одур, чи правда? Голос... Голос! Хто він, хто він, на Бога! *(Пішов до кімнати).*

Подорожній *(схопився і вагається).*

ВИХІД 4-й.

Тіж без діда.

Баба *(підійшла, озираючись, до подорожнього).* То ви нашого Яська знали? Ох, натерпівся він муки від батька, поки на вічну муку в світ не пішов. *(Пошепцем).* Бив, як того пса бив, чим попало... та вже он до неї чіплявся, — що бідна, що він намігся бідну взяти... бувало я і мати заступаємось, так і на нас кидається, як скажений... Ясько було за жінку аж побіліє, як крейда, а губи посиніють, та тільки зуби зціпить, та прошипить: утечу від гріха... і втік... мати по йому плакала бідна... а потім почала кашляти... сохнуть.

Подорожній. Плакала, вяла. *(Хапається за груди).* Ох, мамо! *(Відходить).*

Ликеря. Ясю, — наче бачу його, чую тиху його розмову! Ох. як же я його любила, як люблю! Ох, і кохалаж я його! *(Зірвалась і до дверей, та й потягнула Яська до печі, почала цілувати).*

Орися. Нещасна! Безталанна!

ВИХІД 5-й.

Тіж, Фрося, Демян, дівчата і парубки.

Дівчина *(вбіга)*. Ой, дівчата, рятуйте, хлопці женуться! *(У вікна і двері стукають).*

Дівчата. Замикайте, замикайте двері на засов! Не пускайте тих розбишак! Яську!

Ясько. Ага, тепер до Яська. *(Стає біля дверей).*

Хлопець *(за дверима)*. Та пустіть вже, змилуйтесь!

Дівчата *(з рогачами)*. Не пустимо, очі окропом випечемо, ребра поламаємо!

Ясько. Хі! ціле військо!

Хлопці. Та ми вам одчіпного дамо!

Дівчата. Не звикайте, померзніть.

Орися. Щож се за мода хлопців не пускать? Які й вечерниці без хлопців? За що ви їх морозите?

Ганулька *(одчиня двері)*. Ходіть уже в хату, та кланяйтеся нам!

Дівчина 2-а. Фросе! Лий воду, лий!

Фрося. Ось вам! *(Облива).*

Парубок. Ух, навіжена! Держи!

Фрося *(до Олекси)*. Ой, рятуйте!

Демян *(кланяється)*. Ну, так добрий вечір!

Парубки *(вітаються, трактують дівчат гнилицями, горіхами, попарувавшись, а дівчата насінням... тихий шепіт, сміх, жарти).*

Подорожній *(до Ликері)*. Веселі у вас вечерниці!

Ликеря *(здрігнулася)*. Ще веселіщі бувають... сьогодня батько щось дуже смутний!

Подорожній. Чогож то?

Ликеря. Мабуть згадав дещо і гадки змією біля серця... Ви його знали... мого Яська? Подайте мені про його хоч вісточку, чи живий ще?

Подорожній. Живий!

Ликеря. Боженьку мій! *(Закрива обличчя).*

Подорожній. А ви його памятаєте? Ви не забули... Не прокляли того безталанного! *(Ледви здержуючися).* Що присягався вам у щирім коханні біля криниці?

Ликеря *(з жахом).* Хто ви? Хто ви, що все знаєте?

Подорожній. Признався мені, сам розказував...

Ликеря. Він не винуватий був... у його таке серце... нема другого на світі! *(Тихо говорять).*

Ганулька. Щож ви сидите мовчки? Хоч би ти, Демяне, загадки загадав!

Демян. Давайте, давайте! А ну?

„Іду, іду,
На дорозі ні сліду;
Коня дрючком поганяю,
На смерть поглядаю“. Одгадайте, що то?

Дівчата *(проміж себе).* Ні сліду... дрючком...

Хлопці. Смерть... — не второпаю...

Дівчата. Не вгадаєш...

Фрося. Ні ладу, ні прикладу!

Демян. А брешеш, се „човен“.

Фрося. Човен? Бач що!

Ганулька. А так, так: ні дороги, ні сліду; дрючком, тоб то веслом. *(Тихо Демянові)* Чом ти мені не шепнув?

Демян. Пострівай, ось я другу:

„Повен хлівець білих овець,
Один баран белькоче“. *(На вухо Ганульці)* „Язик!“

Ганулька *(по павзі).* А я знаю! „Язик!“

Дівчата. Чи ба! Справді відгадала!

Хлопці. А може Демян сказав?

Ганулька. Ні, ні! сама відгадала!...

Демян. Далебі не казав...

Фрося. А ну, я Ганульку візьму до себе, а ти загадай, ще побачимо...

Олекса. Ось я тобі загадаю.

Фрося. Геть, знаю.

Ганулька. Не треба більше загадок, краще казку! *(Підбіга до баби).* Бабусю, розкажіть, серденько!

Баба. А виб почастували бабусю! У неї може пересохло в горлі...

Демян. Та знайдеться, знайдеться, бабусю! А нуте, хлопці, у кого пляшка та чарка. *(Обступили бабу, частують).*

Ганулька *(підходить).* Що з тобою, Ликере? Чи не сказав чого?

Ликеря. Не займай мене, не руш!

Ганулька. Тихо, тихо!

Демян. А ні тхніть!

Баба. Був собі, та жив собі на світі козак, а у нього було три сини: два ледачі, а третій робітник. От батько і загадав їм стерегти у садку грядки: два старші мерщій заснули, а менший на своїй грядці і очей не стулив. А вночі де не взявся веприк, тай порив у старших грядки. Прокинулися брати, дивляться, аж у них чисто порито грядки, а у найменшого цілісінька... От вони зі злости та з досади взяли його, тай убили, ніж у серце встромили...

Ганулька. Ай! *(Закрива обличчя руками).*

Демян. Так ізразу і вбили?

Баба *(сердито).* Взяли тай убили, ніж у серце встромили, в землю закопали, піском засипали, в головах бузину посадили та й пішли додому. А тут їде якийсь пан, тай каже собі: „А ну я виріжу з сієї бузини сопілку!“ Вирізав, зробив її та й заграв, а сопілка співа:

„Помалу, малу, паночку, грай,
Мого ти серця в-друге не край,
Брати мене вбили, ніж у серце встромили
За те, що веприк їм порив грядки вкрай“.

Демян. Ну, самаб грала?

Ганулька. Та щеб і словами?

Баба *(пянiючи засипа).* От пан до того батька: таке і таке... а батько синам: „А ну, заграйте ви!“ Взяв один, тай почав грати, а сопілка співа і вимовляє словами:

„Помалу, малу, братіку, грай!
Не врази серденька мого ти вкрай.
Тиж мене вбив, ніж у серце встромив“...

Дівчина. Ой, Господи, страх який!

Ганулька. А бабуся заснули!

Демян. Хі, як полякались.

Ганулька. Бабуню, бабуню!

Баба *(кинувшись).* „Брат мене вбив, другий ніж устромив“.

Олекса. Ховайтеся, хто в Бога вірує — розбійник Довбня тут... з таким ножем!

Дівчата. Ой! ой! пробі, рятуйте!

Подорожній *(зразу кинувся до ніжка і став у кутку, як вовк до оборони).*

Олекса. Ха-ха-ха! *(До Антона).* Ти бачив, як він схопився; ходім до писаря!

Антін. Ходім.

Орися Ну, як таки проти ночі згадувати такого страшного чоловіка? Ще наврочиш і прийде колись...

Олекса. І прийде, конешне прийде, з отаким здоровим ножем... Гайда. *(Дівчата кричать).*

Дід. Годі... от заспівайте краще!

Демян. Давайте, давайте... Та якоїж? *(Починають тихо співати).*

Подорожній *(зауваживши, що на нього не звертають уваги, осмілився і підійшов, коли співали, до Ликері).* Заспівай голубко, і ти, — ту, що співала коло криниці...

Ликеря *(кинувшися).* Голос... голос знайомий... хто, хто... ви?

Подорожній. Заспівай... скажу...

Ликеря *(бореться, а потім почина тихо):*

„Тихо, тихо Дунай воду несе...“

Подорожній *(за другим куплетом підспівує і при кінці рида; припада головою до ніг батька).*

Ликеря. Ясю, Ясю, дружино моя! Тату, цеж Ясько!

Дід *(трясеться і підводиться).* Во імя Отця і Сина... во імя Бога святого... *(Придивляється).* Сину мій, сину безталанний! Сили небесні!

Олекса *(вбіга з папером і шнуром).* Ага! Піймався! Ось прикмети! Поможіть, братці, скрутить... Це розбійник Довбня!

Всі. Ой, рятуйте! Довбня! *(Всі вибігають).*

Олекса *(до парубків).* Він самий!

Дід *(трясеться, хоче підвестись; простяга руки, силкується крикнути, але виліта хрип та стогін).* Поможи: то Довбня!

Антін. Так ось се як. Вяжи!

Ясько *(спочатку тільки трусився).* Ой не бийте, не руште. *(До діда).* Ой, діду! вони замучать його! Бабо!

Ликеря *(вибіга несамовито).* Антоне, не руш! пальцем не торкнись. *(Обороня).*

Антін. Та що ти! Се Довбня, розбійник!

Ликеря. Каїн ти! Се-ж брат твій!...

Дід *(нарешті встав і грізно стукнув ціпком).* Годі! *(До подорожнього).* Нещасний, іди, іди собі з батьківської хати та не гріши... *(За слізьми не може говорити).* Прости мене!...

Подорожній *(падає до ніг батька і обнімає їх).* Мене простіть! простіть! Я людської крови не лив...

Дід *(підійма його).* Богу хвала! Сину мій! *(Засуває йому гроші за пазуху).* Візьми! дитино нещасна!

Ликеря *(припадає).* Ясю мій!... Єдиний, страждалець нещасний, дружино моя! *(Голосить).*

Дід. Іди ж... Господь з тобою! *(Кладе йому руки на голову і цілує).*

Ликеря *(несамовито).* Не пущу! не дам на муку! Яську, то батько твій!

Ясько *(підбіга).* Тату, тату!

Подорожній *(ридаючи пригортає обох).* Любі мої... рідні мої... Боже! над ними хоч зглянься.

Дід. Відтягніть! *(Мало не пада; Олекса піддержує).*

Антін. Ликере! щож робити! Божа воля! *(Старається відвести. Ганулька припада до баби).*

Ликеря *(бється на руках).* Пустіть і нас з ним разом.

Подорожній *(хутко, мов божевільний, цілує у батька руки, обніма братів, Ликерю з дитиною і до дверей).* Земле рідна! Хато кревна, і всі, всі, на віки!

(Демян і 1. парубок виводять його; Олекса держить діда, той хитається, ухопившися за голову руками; Антін з Орисею держать Ликерю).

Завіса.

Комунікат Головного Виділу Тов-а „Просвіта" у Львові до всіх Філій і Читалень Тов-а в справі кружків аматорських театрів.

Показується, що за останні два роки діяльність і життя читалень „Просвіти" пішли головно в напрямі орґанізування кружків аматорських театральних вистав. І як би не перепони, ставлені адміністративними властями, та недостача технічного й артистичного проводу, можна би повести розвій згаданих кружків доцільно під оглядом артистичним і ідейним. Їх значіння під теперішню хвилю першорядне. Тому Головний Виділ звернув з окрема свою увагу на діяльність театральних кружків при читальнях і рішив прийти їм з поміччю в ідейнім, артистичнім і технічнім напрямі.

Тому зорґанізував при Тов-і окрему театральну комісію, якій віддав усі справи, що відносяться до аматорських театральних кружків. У склад Комісії увійшли: о. радн. І. Туркевич, як голова, дир. Ол. Загаров, як заст. голови, С. Маґаляс, як секретар, С. Шах, як референт на Гол. Виділ; як члени: дир. О. Стадник, артист укр. театру, Гр. Сіятовський, Вол. Шиян, дир. Мих. Галущинський і др. І. Брик. Комісія відбула вже три засідання і начеркнула плян діяльности на найблизшу і дальшу мету.

А) Найблизша мета:

І. Взивається всі виділи філій і читалень, при яких істнують уже кружки аматорських театрів, прислати їх звіти для реєстру в Комісії після отсих точок: а) коли зорґанізувався кружок і чи без перерви працює до останнього часу, б) чи були вистави і скільки, в) в якій салі дає вистави, чи у власній чи чужій і як велика, скільки помістить людей, г) подати розмір сцени (довжину і ширину), ґ) чи має декорації, д) чи має матеріяли до декорацій, е) чи має інструкторів, є як відноситься до кружка місцеве населення, а як польська поліція і староство.

ІІ. Прийти кружкам з ідейною і технічно-артистичною поміччю тим, що: а) видасть у найкоротшому часі практичний підручник для ведення аматорських театрів враз із поданням чисел рескрипту б. намісництва і дир. львівської поліції дозволу на вистави найважнійших штук, б) видаватиме театральні песи в серії „Нар. Бібліотеки Просвіти" і оголосить список доручуваних штук цікавих змістом, легких до вистави на сільській сцені (як перший випуск вийшла вже двоактівка „Зимовий вечір" М. Старицького), в) виробляти́ме у власнім заряді і власним коштом необхідні декорації, які можна буде в Тов-і позичати за кавцією та відповідною оплатою, г) виробля́тиме комплети

перук, шмінки, крепи (волосся) й инше приладдя до характеризації, які також можна буде зе оплатою позичати або й купувати, а до ведення цеї робітні заанґажовано вже фахового чоловіка, який переходить вповні на виключну службу в Тов-і, ґ) ґардероби хвилево не будеться виробляти ізза незвичайно високих цін матеріялів, але Комісія посередничитиме в дирекції театру „Української Бесіди“, щоби за порукою Комісії та відповідною кавцією і оплатою випозичувано кружкам потрібну ґардеробу, а головно історичну, д) орґанізує із театральних досвідних артистів гурток інструкторів-режісерів до висилки на провінцію для переведення проб і самої вистави, е) увійшла в порозуміння з дирекцією театру „Української Бесіди“, щоби при виїзді трупи на провінцію професіональним артистам давала дозвіл на зразкові вистави по найблизчих читальнях „Просвіти“, які зажадають цього через театральну Комісію при Тов-і „Просвіта“.

Б) На дальшу мету:

I. Комісія вестиме у власнім заряді і на власний кошт майстерню для зладження декорацій для сільських сцен, виробу перук, фарб і шмінок до характеризації, ґардероби, головно історичної і бутафорії (як шаблі, кобзи, чарки й инше).

II. Створить протягом року театрально-драматичні курси для провідників аматорських театрів, про що в своїм часі докладно оповіститься.

Щоб уже однак із першої хвилі прийти кружкам у поміч із деякими технічно-артистичними порадами що до вибору пєс, уладження у себе сцени, здобуття перук, а навіть висилки інструктора і т. д., урядує в канцелярії Тов-а від 1. квітня ц. р. театральний референт і орґанізатор, артист львівського українського театру, який уділяє всяких порад устно і письменно. Зорґанізувавши цим способом свою поміч при великім накладі і не легких для Т-ва коштів, висказує Гол. Виділ надію, що Виділи Филій і Читалень та істнуючі театральні кружки використають цю нагоду і доложать усіх старань, щоби праця Комісії і добра воля Головного Виділу вийшли на добро народа і славу Товариства.

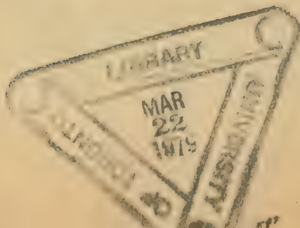
Львів, дня 6. квітня 1922 р.

За театральну Комісію:

о. І. Туркевич, голова. — *Ол. Загаров,* заст. голови. — *С. Масаляс,* секретар.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“:

Др. Іван Брик, м. голова. — *Степан Шах,* секретар.

Видавництва Тов-а „Просвіта“

виходять в 4 ґрупах: а) „Народня бібліотека Просвіти“, яка призначена для широких народніх мас, замість давних членських книжечок та просвітних листків, зі змістом белєтристично-популярним; б) „Загальна бібліотека Просвіти“, призначена для більше начитаного громадянства, для інтеліґенції; ця серія не виключає й підвідділів; в) „Українське Письменство“ (давнійше „Руська Письменність“) — твори українських клясиків; г) „Письмо з Просвіти“, ілюстрований літературно-просвітний тижневик під редакцією В. Дорошенка.

В серії „Народня бібліотека Просвіти“ вийшли дотепер:

Ч. 1) Календар „Просвіти“ на 1920 рік, 4°, сторін 360, ціна 250 Мп.

Ч. 2) „Як вибороли собі люде право основувати товариства?“ М. Галущинського, 8°, стор. 2?, ціна 80 Мп

Ч. 3) „Кубанщина й кубанські Українці“, Вол. Гнатюка, 16°, стор. 50, ціна 80 Мп.

Ч. 4) Календар „Просвіти“ на 1921 рік, 4°, стор. 204, ціна 250 Мп.

Ч. 5) „Просвіта до українського Народа“, збірка, 4°, сторін 72, ціна 150 Мп.

Ч. 6) „Смертне зілля“, А. Лотоцького, 8°, стор. 38, ціна 125 Мп.

Ч. 7) „Тарас Шевченко“ (В роковини смерти) М. Галущинського та В. Радзикевича, 8°, стор. 32, вичерпане.

Ч. 8) „Співомовки“ (Вибір) С. Руданського, 16°, сторін 48, ціна 100 Мп.

Ч. 9) Календар „Просвіти“ на 1922 р., 4°, стор. 248, ціна 700 Мп.

Ч. 10) „Зимовий вечір“ М. Старицького, 8°, стор. 34.

Спис штук, які можна набути у львівських українських книгарнях і в канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10,

одобрених театральною комісією при Головнім Виділі Тов-а „Просвіта“ і дозволених до вистави б. Намісництвом і Дирекцією львівської поліції.

1) Запорожець за Дунаєм, опера в 3 діях Артемовського-Гулака, дозволена Пр. Нам. 9/3 1866, ч. 1883 і Дир. льв. пол. ч. 5668/1866.

2) Ясні зорі, драма в 5 діях В. Чайченка (Б. Грінченка), дозволена Пр. Нам. 8/4 1896 ч. 3191 і Дир. львів. пол. ч. 10768/1896.

3) Наталка Полтавка, оперета в 3 діях І. Котляревськог
зволена Пр. Нам. 2/4 1864 ч. 5151 і Дир. льв. пол. ч. 7939/1864.

4) Дай серцю волю заведе в неволю, драма в 5 діях М
пивницького, дозволена Пр. Нам. 24/9 1888 ч 10268 і Дир. льв. і
22539/1888.

5) Буря, драма в 5 діях А. Островського, дозволена Дир
поліції ч. 23826/1879.

6) Мартин Боруля, комедія в 5 діях Карпенка Карого (І.
левича), дозволена Пр. Нам. 11/3 1892 ч. 2396 і Дир. льв. пол. ч. 760

7) Наймичка, драма в 4 діях Карпенка Карого, дозволен
Нам. 9/10 1888 ч. 10682 і Дир. льв. пол. ч. 23687/1888.

8) Хазяїн, комедія в 4 діях Карпенка Карого, дозволена Пр.
30/12 1902 ч. 15009 і Дир. льв. пол. ч. 454/1903.

9) Учитель, комедія в 3 діях І. Франка, дозволена Пр. Нам
1894 ч. 5016 і Дир. льв. пол. ч. 13504/1894.

10) Украдене щастя, драма в 5 діях І. Франка, дозволен
Нам. 4/11 1893 ч. 11869 і Дир. льв. пол. ч. 30390/1893.

11) Майстер Черняк, комедія в 1 дії І. Франка, дозволен
Нам. 11/7 1896 ч. 6636 і Дир. льв. пол. ч. 20886/1896.

12) Кара совісти, драма в 5 діях Гр. Цеглинського, дозв
Пр. Нам. 25/11 1902 ч. 13532 і Дир. льв. пол. ч. 40358/1902.

13) Назар Стодоля, драма в 3 відслонах Т. Шевченка, дозв
Пр. Нам. 24/3 1864 ч. 4431 і Дир. льв. пол. ч. 7146/1864.

14) Настоящі, комедія в 1 дії О. Бобикевича, дозволена
Нам. 18/6 1903 ч 6944 і Дир. льв. пол. ч. 22842/1903.

15) Лихий день, комедія в 1 дії Гр. Цеглинського, дозволен
Нам. 3/2 1886 ч. 852 і Дир. льв. пол. ч. 3140/1886.

16) Підгіряне, мельодрама в 3 діях І. Гушалевича, дозволен
Нам. 13/2 1865 ч. 1334 і Дир. льв. пол. ч. 3760/1865.

17) Невольник, драма в 5 діях М. Кропивницького.

18) Ой не ходи Грицю та й на вечерниці, драма в 5 дія
Старицького.

19) Мірандоліна, комедія в 3 діях Ґольдонія.

Три останні цензуровані і грані в українськім театрі у Ль
згідно з твердженням Дирекції львівської поліції з дня 21 к
1922/през.